

**І.І. Когутич, доктор юрид. наук,
професор кафедри**

Львівський національний університет ім. Івана Франка

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ ПРИЙНЯТТЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті на розвиток дослідження складових методики судового розгляду кримінальних справ викладено міркування на користь тези про допустимість і потребу виокремлення в її системі складового елементу — методики прийняття судових рішень. Наведено його прикладне значення, характерні риси, зміст і методи, що застосовуються час прийняття судових рішень у кримінальних справах.

Термін “методика” широко використовується в правовій і управлінській літературі для оптимізації різних процесів. Він придатний і для опису розумового процесу під час прийняття рішень різними суб’єктами. У структурі правового мислення зміст методики визначається рухом від факту до правової норми, а від неї — власне до самого правового рішення.

Численні визначення методики відображають специфіку сфери діяльності, в якій вони формуються, підходи авторів до проблеми, зміст і специфіку самої діяльності, стосовно якої вони розраховані. Так, в криміналістиці, якщо відволіктися від існуючих відмінностей в поглядах окремих авторів, під криміналістичною методикою виправдано розглядати систему наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій щодо закономірностей організації виявлення, розслідування, запобігання окремих видів (груп) кримінальних правопорушень та їх судового розгляду.

Так чи інакше, методика є способом організації пізнавальної і верифікаційної діяльності, узятої в їх нерозривній єдності; пов’язана з аналізом розумових завдань; відображає особливості об’єкта (суспільних відносин, поведінки), на пізнання і регулювання якого спрямоване вирішення відповідного розумового завдання; створюється для переробки (опрацювання) науково обґрунтованої, достовірної і недостовірної, істинної і неправдивої інформації про об’єкт на основі і з метою раціоналізації верифікаційно — предметної діяльності, підвищення істинності і достовірності її результатів.

Усе це актуально і для такого виду діяльності, як прийняття судових рішень у кримінальному провадженні. Адже розробка і використання

такої методики сприятиме здійсненню цієї діяльності з найменшою витратою сил і з найбільшими результатами. Методика забезпечить можливість обрати найбільш ефективні прийоми мислення і дій, їх оптимальну послідовність, визначенню обсягу відомостей (даних), які обов'язково мають бути у полі зору особи (осіб), яка (які) використовуватимуть методику, відібрати раціональні способи контролю і коригування отримуваних результатів.

Науково обґрунтована і така, що виправдала себе на практиці методика у будь-якому випадку полегшить суддівську діяльність, підвищуватиме надійність отриманих результатів, створюватиме умови для передачі досвіду і навчання, дозволить різноаспектно відслідковувати і корегувати хід їх роботи тощо. Власне кажучи, ці властивості, переваги методики відображають соціальну цінність професіоналізації і порядку в роботі суддів.

Методика прийняття судових рішень у кримінальних провадженнях визначається багатьма чинниками, зокрема формою та видом судового рішення, його передбачуваними метою (завданнями) і змістом, умовами прийняття і реалізації та масштабом наслідків. У одних випадках в методиці на перший план виступає вирішення проблем, пов'язаних з прийняттям відповідних законодавчих приписів; у інших — з тлумаченням чинного закону і можливостями його застосування в конкретно взятій судовій ситуації; у третіх, ці питання можуть не породжувати труднощів, але на перший план виходитиме проблема реалізації судового рішення, забезпечення його регулятивної дії на поведінку певної людини або визначеного кола суб'єктів. Якнайкраще специфічні риси методики виявляються у ході їх розгляду стосовно окремих видів судових рішень.

Отже, методика прийняття судових рішень — це не щось застигле, незмінне. Вона принципово може і за потреби — має удосконалюватися. У судово-управлінському контексті це означає, що методика прийняття судових рішень повинна: адекватно судовій практиці постійно, системно і систематично розвиватись і поглиблюватись як модель відповідного виду апробованої соціальної і професійної діяльності, прив'язуючи її рекомендації до проблемних ситуацій, прав і обов'язків юридичних органів, та, передусім, повноважень визначених законом суб'єктів прийняття цих рішень; допомагати впровадженню обґрунтованих порад (рекомендацій) в практичну діяльність суду (суддів) прямими і непрямыми шляхами; забезпечувати стабільність і ефективність практики реалізації закону, поєднуючи це з соціальною захище-

ністю як суб'єктів, так і об'єктів правозастосування шляхом прийняття судових рішень.

Впровадження методики прийняття судових рішень у кримінальних справах можливе за наявності або створення в практичній діяльності певних передумов, до низки яких треба віднести і готовність (підготовленість) суду (суддів) до цієї діяльності. Сюди відноситься їх інтелектуальна і вольова підготовленість, правова культура і професійна позиція. Треба також зазначити, що тут є потреба в певних об'єктивних передумовах. Зокрема: правовій основі прийняття судових рішень; захищеності особи (осіб), що приймає (приймають) рішення; їх інформаційній і ресурсній забезпеченості; системі управлінських показників і оцінок тощо. Це, безумовно, загострює згадану вище тезу про потребу в суб'єктивних передумовах вольової підготовленості суддів, яка включає: суб'єктивні завдання і мотиви поведінки, що відображають бажані результати; здатність до вольових зусиль, що призводять до витрат фізичних, моральних, інтелектуальних сил, ускладнення або оптимізації свого становища та інших наслідків, у тому числі з можливим ускладненням стосунків; наявність вольових ресурсів, що дозволяють забезпечити послідовну і стабільну поведінку, підпорядковану обраним завданням і мотивам; міру задоволеності досягнутими результатами, так само як і інший стан психіки, що виникає в процесі втілення завдань у результат.

Роль вольової підготовленості суб'єкта прийняття рішення завжди досить яскраво і точно враховується юристами під час розробки методик ухвалення різних видів правових рішень. Проте психологи надають їм особливе значення, оскільки на практиці значущість волі проявляється в абсолюті вже навіть на рівні здорового глузду. Тому проблема тут полягає в тому, щоб визначити регулятивне значення вольових передумов ухвалення соціально-правових рішень, їх дію на різних рівнях, в різних ситуаціях, стосовно різних рішень (у нашому випадку — судових).

Вольові процеси і стани впливають на прийняття судових рішень, оскільки саме вони визначають: готовність суспільства і його представників до виявлення проблемних ситуацій реалізації закону і до інтелектуальної розробки судових рішень, що ними приймаються; міру активності подолання виникаючих організаційно-управлінських, інших труднощів, пов'язаних з прийняттям судових рішень; стан конформності, тобто згоди з думкою різних осіб і груп осіб, які можуть мати свій законний інтерес до певного рішення; інтенсивність і стійкість роботи стосовно прийняття судового рішення; орієнтацію на ті або інші

мету і завдання та пріоритети діяльності, які можуть співпадати або не співпадати із офіційно чи неофіційно визначеними.

Що ж до процесів оптимізації волі, її укріплення або, навпаки, послаблення її негативної спрямованості, то можна констатувати, що вони як об'єкт пізнання досліджуються педагогікою, психологією, теорією і методикою управління. У той же час, науковці — правники поки що, як видається, не можуть допомогти в контексті впливу на оптимізацію цих процесів, здійснюваних з одного боку вітчизняним законодавцем, з іншого — суб'єктом чи органом відповідного виду правозастосування.

Інтелектуальні ж передумови прийняття судових рішень включають професійну правосвідомість і професійні навички роботи, що проявляються на тлі певних інтелектуальних здібностей людини — судді. Виконання вимог кримінального процесуального законодавства обумовлює активне начало у поведінці суддів, яке виявляється як в зовнішній стороні діяльності, так і в розумово-вольовій та тактичній, що має свою специфіку.

Якщо говорити про судове провадження, то в цьому плані вихідними є психологія і тактика судді, інших компетентних осіб, їх вольові й інтелектуальні якості, які полягають в умінні пізнати об'єктивні обставини, здатності переносити психічні навантаження, наполегливості, принциповості, силі волі, уважності, активності, стійкості, мужності, непідкупності, справедливості, впевненості, без яких належне виконання професійних завдань є неможливим.

У прийнятті судових рішень об'єктом аналізу є безпосередньо поведінкові та у відповідний спосіб документально зафіксовані акти — дії людей. Цей аналіз, як правило, здійснюються від загального до часткового. Тут доводиться долати складні ситуації, усувати перешкоди, які виникають, що вимагає вольового напруження, активної розумової діяльності.

У зазначеному контексті існує потреба в посиленні за допомогою наукових і управлінських засобів, моральних і інших стимулів низки позитивних тенденцій, що намітилися в практиці прийняття відповідних судових рішень. Як видається, до таких тенденцій (в їх найзагальнішому вигляді) можна віднести: посилення уваги до правового мислення, подальше розширення обсягу і компетенції його учасників; загальне підвищення науковісткості, адекватності і ефективності процесу правового мислення, вдосконалення зовнішніх умов його функціонування (організаційних процедур, забезпеченості інфраструктурою та ін.).

Де кілька тез про специфічні риси мислення під час прийняття судових рішень. Це надзвичайно складне питання, яке в літературі розглядається з позицій філософії, різних соціальних і правових наук. В нашому випадку виокремимо деякі з реально існуючих специфічних рис цього етапу правового мислення. Віднесемо до них передусім розмежування описового і нормативного понятійного апарату і пов'язане з цим розмежування фактичного опису (фактичного складу діяння) і нормативного опису (нормативного складу діяння, заборони, припису, дозволу і ін.), а також розмежування формального і матеріального, формалізованих і оцінних понять. Далі, специфічними є необхідність встановлення зв'язків між відбором і тлумаченням норм, їх зіставлення з фактичними складами, правовими наслідками і обов'язкова аргументація. Нарешті, специфікою мислення у прийнятті судових рішень є необхідність зважування його наслідків у контексті забезпечення завдань кримінального провадження, а в разі обвинувального вироку — мети покарання.

Що ж до методів прийняття судових рішень, то можна зазначити наступне. Вибір рішень є складним психологічним процесом, в якому логічні побудови часто є винятково зовнішнім відображенням глибинних, прихованих не лише від стороннього спостереження, але і від самого суб'єкта психічних явищ, що впливають на вибір ним тих або інших прийомів і методів прийняття рішень. Можна виокремити найпоширеніші із цих методів.

Метод моделювання. Модель — це уявлення (диференціювання у адекватний для різночуттєвого сприйняття спосіб) об'єкта, як певної системи або навіть ідеї у відповідній формі, що вирізняється від пізнаного явища, але відтворюючого окремі істотні властивості системи — оригіналу. В основі побудови тих або інших моделей лежить принцип часткової подібності (гомоморфізму). Загальновізнано, що створення моделі дозволяє приймати об'єктивні рішення в ситуаціях, занадто складних для звичної (спрощеної) причинно-наслідкової оцінки альтернатив. Для юриста такою моделлю, що становить професійний інтерес, може слугувати модель того чи іншого конфлікту (конфліктної ситуації) правового характеру, в який залучені різні суб'єкти правовідносин.

У процесі моделювання широко використовується метод програвання ролей з прогнозуванням дій конкуруючих сторін в умовах дій на них різних варіантів рішень (альтернатив), що приймаються.

Метод “дерево рішень”. Цей метод є схематичним (у вигляді схеми) уявленням (викладом, побудовою) процесу поетапного ухвалення

рішення з подальшою оцінкою впливу його можливих результатів на подальші рішення. Цей метод широко застосовується, наприклад, коли планується складна процедура прийняття відповідного виду судового рішення, з поетапним, ієрархічно обумовленим пошуком відповідей на питання, що мають бути вирішені у відповідному виді судового рішення. Цей метод є складовою частиною методу прогнозування.

Метод експертної оцінки. Достойнства цього методу полягають в тому, що його використання дає можливість судді зважати на думки різних учасників провадження, з різним інтересом, завданнями, досвідом роботи тощо, і лише після цього приймати відповідне (проміжкове чи остаточне) судове рішення. Цей метод має певну схожість з методом узагальнення незалежних характеристик, що використовується під час вивчення особи людини.

Ведучи мову про методіку прийняття судових рішень не можна обійти увагою такий вже частково згадуваний аспект як психологія цього процесу. Судовий розгляд як стадія кримінального провадження йде за досудовим розслідуванням. У ході судового провадження суд повинен в повному обсязі проаналізувати версію досудового слідства, а також усі можливі взаємозв'язки подій і обставин провадження. Крім того, суд може сконструювати й власну версію у справі.

Суддя у реалізації своїх повноважень, передусім, обумовлених прийняттям відповідних рішень, повинен мати певні психічні якості. Бути емоційно стійким і здатним до конструктивної діяльності в екстремальних умовах кримінального провадження. Не секрет, що саме в судовому засіданні відтворюються агресивність, злість і ненависть зацікавлених сторін. Судді в такій ситуації необхідно проявляти витримку, терпимість, а також здатність у потрібний момент скористатися своїми владними повноваженнями, якими його наділила держава. Уся діяльність суду має бути спрямована на встановлення істини у справі, ухвалення єдиного законного, обґрунтованого, вмотивованого і справедливого судового рішення, незалежно від його форми та виду.

Прийняття суддею різноманітних рішень організаційного характеру у вигляді ухвал, як правило, не викликає особливих труднощів, оскільки в законі існує певний порядок (алгоритм) виконання тих або інших дій (процедур), яких вимагається дотриматися в тих або інших судових ситуаціях. Детальний процесуальний порядок постановлення таких рішень і на стадії досудового розслідування (слідчим суддею) і в ході різних видів судового провадження містяться у КПК і вивчається в кримінальному процесуальному праві.

Значна частина таких рішень приймається судьями одноосібно і не породжує серйозних ускладнень в процесі їх волевиявлення. Це можна пояснити тим, що процес пошуку правильного рішення суддею в схожих випадках вимагає передусім активізації вербально-логічного мислення, що витягає з пам'яті ті або інші правові знання (поняття, категорії, норми тощо), з позицій яких оцінюється наявна судова ситуація: наскільки складові елементи (ознаки) цієї ситуації відповідають змісту конкретної правової норми. І у разі їх повної відповідності суддею постановляється певна ухвала, що є різновидом так званих раціональних рішень.

Увесь хід процесу прийняття більшості таких одноосібних рішень під час досудового розслідування і розгляду справи в суді першої інстанції, починаючи від оцінки первинної інформації, що поступає до слідчого судді, судді і завершуючи постановленням відповідної ухвали, у своїй основі має той або інший алгоритм побудови логічних операцій, дотримання передбачених законом процедур, вчинивши які, можна дійти якогось однозначного висновку і прийняти рішення. Тому судові помилки організаційного, процесуального характеру, які все ж зустрічаються під час прийняття подібних рішень судьями, швидше пов'язані з їх недостатньою кваліфікацією, ніж із складністю вирішуваного завдання.

Під час ухвалення, постановлення групових рішень складом суду, що визначають остаточні результати розгляду (перегляду) кримінальної справи, роль професійно значущих психологічних чинників, раніше усього інтелекту, мислення судді, значно зростає.

Оскільки колективне прийняття рішень складом суду становить особливий різновид спільної професійної групової діяльності, на членів такої, нехай навіть дуже специфічної групи, на хід їх розумової діяльності впливають проте ті ж об'єктивно існуючі соціально-психологічні закономірності міжособової, групової взаємодії людей.

У цих випадках незалежність волевиявлення суддів як одна із важливих засадничих умов здійснення правосуддя з психологічної точки зору далеко не завжди може бути реально досяжна, оскільки кожна — будь то формальна (як в нашому випадку), або неформальна — група функціонує під впливом об'єктивно існуючих соціально-психологічних закономірностей міжособової взаємодії, спілкування членів групи зі своїм визнаним (формальним або неформальним) лідером. І будь-яка людина, що опинилася в групі, в психологічному аспекті не може бути повністю вільною від впливу на хід її думок, на її судження групової

думки, від навіювальної дії на неї групи, її лідера (у даному контексті — головуючого).

Безумовно, усе це робить в суді певний вплив на процес пізнання істини, який завершується прийняттям відповідного колективного (групового) рішення. Причому, стосовно судової діяльності, подібний конформізм у прийнятті групових рішень (тобто складом суду) зазвичай буває вищий, коли справа стосується складних питань, наприклад, визначення винуватості обвинуваченого, і набагато нижчим під час обговорення простіших питань, зокрема заходів покарання.

Враховуючи ці об'єктивно існуючі соціально-психологічні закономірності функціонування групи, прагнучи як можна сильніше пом'якшити їх можливу негативну дію на членів суду, законодавець передбачив низку гарантій, відповідних правил поведінки суддів, що входять до складу суду, певні процедури в їх взаємовідносинах під час прийняття рішення. Наприклад: рівність усіх членів суду у вирішенні будь-яких питань, що виникають під час розгляду справи і постановленні (ухваленні) судового рішення; вирішення усіх питань у справі простою більшістю голосів; оголошення головуючим своєї думки останнім; право на окрему думку судді, що не погодився з рішенням більшості; обов'язковий відвід судді, зацікавленого у справі тощо.

Безумовно, усі ці правила і гарантії до певної міри спрямовані на попередження судових помилок в процесі прийняття тих чи інших рішень судами. Проте, на жаль, повною мірою вони не запобігають їм. І річ тут зовсім не у відсутності якихось додаткових гарантій, в низькій професійній кваліфікації того або іншого судді, а в тих психічних явищах, які прийнято відносити до так званого людського чинника. Серед цих психічних явищ необхідно вказати на психічну установку, яка відіграє подвійну, в чомусь навіть, якщо можна так виразитися, підступну роль.

Як і в пізнавальній діяльності слідчого, так і в діяльності суддів психічна установка, з одного боку, виконує позитивну функцію, будучи своєрідною психічною гарантією максимальної мобілізації накопичених знань. Під її дією психічні, пізнавальні процеси людини (сприйняття, мислення, увага та ін.) набувають чіткого вибіркового характеру, і як наслідок, кожне нове завдання вирішується суб'єктом за аналогією, тобто так як вже раніше вирішувались схожі завдання.

З іншого боку, психічна установка може підштовхувати суддю до помилкових висновків і рішень. У таких випадках психічна установка судді часто буває пов'язана з психологічною значущістю попередніх

рішень, що приймалися у цій справі, тобто, за суттю, з висновками слідства. А це, у свою чергу, як видається, призводить до того, що, по-перше, завдяки установці остаточне формування внутрішнього переконання судді часто задовго передує моменту видалення суду в до-радчу кімнату. І по-друге, суддя, підсвідомо наслідуючи установку, що сформувалася у нього, в ході судового розгляду мимоволі звужує межі дослідження обставин справи, внаслідок чого якісь деталі в пізнаваль-ному плані стають недоступними для його сприйняття.

Судова практика засвідчує, механізм дії психічної установки на розумові процеси, що призводять до формування помилкових рішень суддями може проходити, принаймні, у три варіанти.

Перший варіант полягає в тому, що судді правильно встановлюють обставини справи, але під впливом установки про винуватість обвинуваченого, під впливом обвинувального ухилу, незважаючи на наявність підстав для ухвалення виправдувального вироку, все ж приймали обвинувальне рішення. Це той випадок, коли суб'єкт бачить нове завдання, але вирішує його як типово — попередні (тобто, такі, що мали місце на попередніх етапах відповідного діяльнісного процесу).

Другий варіант: суддя розуміє, що достатні підстави для ухвалення обвинувального вироку відсутні, додаткові докази про винуватість обвинуваченого отримати у ході судового провадження неможливо, отже, обвинувачений має бути виправданий. Однак, виправдувальний вирок не ухвалюється. Навпаки, під впливом обвинувача вживаються заходи для постановлення іншого виду судового рішення, наприклад ухвали про закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої п. 2 ч. 2 ст. 284 КПК (у зв'язку з відмовою прокурора від підтримання державного обвинувачення).

І нарешті, у третьому варіанті за очевидної недостатності обґрунтованості обвинувачення, підтвердженій в судовому засіданні, судом все ж ухвалюється обвинувальний вирок. Проте вироком визначено таку мізерну міру покарання, яка вочевидь не відповідає тяжкості кримінального правопорушення та тій мірі покарання, призначення якої було б необхідним, у разі повної доведеності вини обвинуваченого. Причому це визначається зовсім не якимось особовими якостями підсудного, а пов'язано з сумнівами суддів стосовно недостатності доказів його винуватості. Іншими словами, недостатність доказів вини відображена в надмірно м'якій мірі покарання.

Який зі всього цього висновок? Він досить простий: психічна установка супроводжує будь-яку пізнавальну діяльність людини, у тому

числі, зрозуміло, і судову, роблячи на неї як позитивний, так і негативний вплив. Психічна установка зазвичай передує рішенням, які приймаються під її дією. Для нейтралізації негативного впливу психічної установки необхідно, щоб вона була досить гнучкою і рухливою. Але це вже багато в чому залежить від самої людини, від її інтелекту, інших якостей, і які необхідно в собі знати і враховувати у своїй, передусім, професійній діяльності.

Дієвий вплив на появу помилкових судових рішень окрім психічної установки, чинять також різні психічні стани, в яких може перебувати суддя, як і будь-яка інша людина. Передусім, — це стани сумніву у момент прийняття суддею рішення у справі, стомлення, психічної напруженості (стресу) тощо, які істотно послаблюють його пізнавальну активність, прояв професійно значущих здібностей, досвіду.

Стан сумніву, який часто пов'язаний зі станом тривоги, як правило, є результатом невпевненості судді у ході оцінки доказів у справі. Якщо такий супроводжувачий його інтелектуальну діяльність стан не усунений, він слугуватиме (і повинен слугувати) підставою для вирішення тих чи інших питань на користь обвинуваченого. Це, навіть на підсвідомому рівні, має бути наслідком абсолюту в розумінні суддею припису ч. 4 ст. 17 КПК, а саме, що "Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачиться на користь такої".

Виникаючі сумніви, невпевненість під час розгляду справ різної складності часто загострюють, чуттєво посилюють стан тривожності, який у деяких осіб може впливати на зростання сили дії на їх психіку, свідомість, знижуючи волюву активність людини, призводячи її до невиправданої, вкрай вираженої нерішучості у своїх висновках і судженнях під час прийняття важливих рішень. Особливо помітно це буває у людей психастенічного типу з надмірно високим рівнем тривожності, з яскраво вираженими рисами тривожно-недовірливої вдачі. Це може розглядатися як одна з причин, що пояснюють недостатню професійну успішність деяких юристів, поява у них різного роду психосоматичних розладів і захворювань, пов'язаних з їх професійною діяльністю.

Тому судді необхідно постійно зберігати на належному рівні самоконтроль за своїм емоційним станом, настроєм, поведінкою, особливо в процесі спілкування з людьми, що оточують його, учасниками провадження, з колегами по роботі. Ніщо, у тому числі і його особові якості не повинні породжувати у громадян сумнівів в його об'єктивності, справедливості і неупередженості у ході здійснення правосуддя, в тому числі, у прийнятті судових рішень.

Важливим аспектом методики прийняття судових рішень є питання ризику в цьому процесі.

У діяльності правника, особливо судді, найпростішою є ситуація, яка характеризується своєю чіткою визначеністю, тобто, коли він, приймаючи відповідне процесуальне рішення, точно знає, що повинен робити, як робити і має можливість спрогнозувати досягнення потрібних йому результатів, настання тих або інших правових наслідків. Прикладом, що ілюструє цей тип ситуацій, може служити затримання злочинця на місці вчинення вбивства, тобто виявлення ознак злочину проти життя людини. А це, своєю чергою, є достатнім доказом наявності обгрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 194 КПК). Як наслідок, слідчий суддя без вагань вирішить клопотання про застосування запобіжного заходу щодо цього підозрюваного на користь сторони обвинувачення.

Найбільшу складність в діяльності судді становлять невизначені, проблемні ситуації, які спонукають його активно робити перебір різноманітної, часто суперечливої інформації, оцінювати можливі наслідки від прийнятих рішень, перш ніж яке-небудь з них буде прийнято. Вони носять різномасштабний характер, наприклад: слідча ситуація, що виникає в нарадчій кімнаті під час колегіального ухвалення обвинувального вироку із призначенням покарання.

Особливо специфічною є ситуація, що вимагає оперативного прийняття рішень у вигляді ухвал, в тому числі тактичного характеру. Наприклад, коли вже допитана в суді особа може негативно вплинути на свідка, який також підлягає допиту в суді, за клопотанням сторони кримінального провадження або самого свідка свідок допитується за відсутності цієї вже допитаної особи. За наслідками цього клопотання і в разі згоди з наведеними доводами суддя має оперативно постановити відповідну ухвалу (ч. 5 ст. 352 КПК). Або ж, коли згідно ч. 9 цієї ж статті для забезпечення безпеки свідка, який підлягає допиту, суд за власною ініціативою або за клопотанням сторін кримінального провадження чи самого свідка постановляє вмотивовану ухвалу про проведення допиту свідка з використанням технічних засобів з іншого приміщення, у тому числі за межами приміщення суду, або в інший спосіб, що унеможливує його ідентифікацію та забезпечує сторонам кримінального провадження можливість ставити запитання і слухати відповіді на них.

Найперше, що необхідно робити судді в цих непростих ситуаціях, — це спробувати отримати із наведених ініціаторами клопотань обгрун-

тування, додаткову інформацію і ще раз проаналізувати їх. А потім вже діяти відповідно до свого професійного досвіду, знань, інтуїції.

Саме ці невизначені за своїми наслідками судові ситуації, що закономірно спонукають суддю (суддів) здійснювати переоцінку різних можливих альтернативних рішень з тим, щоб уникнути настання негативних результатів, власне і бувають часто пов'язані у більшій або меншій мірі з, так званим професійним суддівським ризиком. Цього виду судові ситуації, власне, і належать до категорії до ризикованих (чи ризикових) ситуацій.

Отже в методичному контексті процес прийняття судових рішень розглядається як складова частина процесуально-організаційної, інтелектуально-психологічної діяльності судді (суду), пов'язаної з визначенням завдань (мети) кримінального провадження, з розробкою плану їх досягнення і вибором необхідних для цього засобів, яка завершується ухваленням (постановленням) відповідного виду і форми судового рішення. Ця діяльність є складним, інтеграційним поведінковим актом в загальній системі цілеспрямованої свідомої діяльності судді.

Резюме

В статье в продолжение исследования составляющих методики судебного разбирательства уголовных дел изложено рассуждение в пользу тезиса о допустимости и необходимости выделения в ее системе составного элемента — методики принятия судебных решений. Приведено его прикладное значение, характерные черты, содержание и методы, пригодные для принятия судебных решений в уголовных делах.

Resume

In the article in continuation of research of components of procedure of proceeding of criminal cases the reasoning in favour of the thesis about admissibility and necessity of abjection for its system of a component — procedure of acceptance of judgements — is stated. Its applied value, characteristic features, content and methods, suitable for acceptance of judgements in criminal cases is brought.